

Întâlnire în jurul unei palme Zen

GABRIEL LIICEANU (n. 1942) este una dintre figurile marcante ale Școlii de la Păltiniș; personalitate civică și academică, filozof, eseist și scriitor. *Jurnalul de la Păltiniș* este un bestseller al anilor '80, mijlocind pentru public întâlnirea cu modelul cultural construit de Noica. Din aceeași perioadă datează traducерile din Platon și primele traduceri din Heidegger, la a cărui cunoaștere în România va contribui esențial. *Apel către lichele* devine un manifest al conștiinței civice românești. După 1990, seria volumelor de filozofie inițiată de *Tragicul* continuă cu *Cearta cu filozofia* și *Despre limită*. În seria *Despre minciună*, *Despre ură*, *Despre seducție*, filozofia se deschide spre un discurs mai eseistic și implicat în viața cetății. *Ușa interzisă*, *Scrisori către fiul meu* și *Întâlnire cu un necunoscut* îl impun ca pe unul dintre cei mai importanți și citați autori de „literatură personală” din România.

GABRIEL CERCEL (n. 1976) este cercetător în cadrul Societății Române de Fenomenologie; și-a susținut doctoratul cu o teză despre „deceniul fenomenologic” al gândirii lui Martin Heidegger. A lucrat ca cercetător la universitățile din Siegen, Darmstadt și Freiburg i.Br. (bursier DAAD, Alexander von Humboldt, Hertie și Gerda Henkel). A fost coeditor al revistei *Studia Phaenomenologica*. A tradus, în colaborare, Hans-Georg Gadamer, *Adevăr și metodă*, și Martin Heidegger, *Despre miza gândirii*; în prezent lucrează la traducerea volumului Martin Heidegger, *Ideea de filozofie și problema concepției despre lume*. Publicațiile și cercetările sale recente, printre care și volumul *Cartea experienței. Heidegger și hermeneutica vieții*, încearcă să extindă problematica hermeneuticii de la versiunile ei fenomenologice contemporane către un orizont istoric și interdisciplinar mai larg, care include hermeneutica teologică, istoriografică, literară și antropologic-culturală.

RĂZVAN LUSCOV (n. 1960) este conferențiar la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București și șef de atelier la Facultatea de Design, unde susține și cursurile de istoria grafic designului și tipografie. Și-a susținut doctoratul în arhitectură cu teza *Avangarda europeană și grafic designul românesc interbelic*. Este autorul a numeroase proiecte de arhitectură și designer grafic. A realizat concepția grafică pentru coperte de volume, serii și colecții, printre care Gabriel Liiceanu, *Ușa interzisă*, *Epistolar*, *Jurnalul de la Păltiniș*, *Declarație de iubire*, *Scrisori către fiul meu*, *Întâlnire cu un necunoscut*, sau Mircea Cărtărescu, *Levantul* și *Plurivers*. Are în pregătire, la Editura Humanitas, ilustrația pentru o nouă ediție a *Crailor de Curtea Veche* de Mateiu Caragiale.

gabriel liiceanu
gabriel cercel

*întâlnire
în
jurul
unei
palme zen*

ilustrații
răzvan luscov

HUMANITAS

Coperta
Răzvan Luscov

Machetare și tehnoredactare
Ioana și Răzvan Luscov

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LIICEANU, GABRIEL

Întâlnire în jurul unei palme Zen / Gabriel Liiceanu, Gabriel Cercel;

il.: Răzvan Luscov. – București: Humanitas, 2011

ISBN 978-973-50-3378-1

I. Cercel, Gabriel

II. Luscov, Răzvan (il.)

165.62

© HUMANITAS, 2011

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

EPILOG

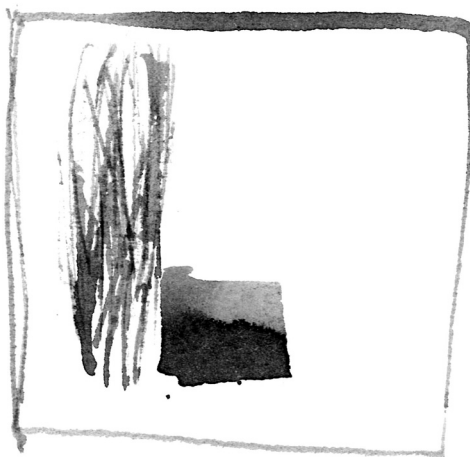
Pentru o morfologie a însoțirilor formatoare

LA PRIMA LECTURĂ A EPISTOLARULUI

București, 16 ianuarie 2011

Gabi dragă,

Adevăratele epistolare sunt cele care cresc, ca o plantă frumoasă, din sămânța primei scrisori. Aproape că nu mai are nici o importanță cine dintre noi a aruncat-o mai întâi. Dar ce firesc a crescut apoi totul! Ce timid și fără nici un încotro a început dansul nostru, pentru ca apoi totul să crească, să se umfle și să se dezlănțuie (pașii odată găsiți), asemeni aceluia „fandango“ pe care l-am descoperit recent într-un demential concert al lui Boccherini. (Caută-l și ascultă-l, te rog: *Quintetto no. 4 in re maggiore „Fandango“, per corda e chitarra*. Direcção: Jordi Savall, Le Concert des Nations.)

*Adevăratele epistolare
sunt cele care cresc,
ca o plantă frumoasă,
din sămânța primei scrisori.*

De câteva săptămâni, în fiecare noapte, după ora 12, când zgomotul fiecărei zile amuțea, mă așezam în fața ecranului și lucram la „epistolarul nostru“.

Nici una dintre plimbările nocturne

ale vieții mele nu a fost mai frumoasă.

Am pus diacritice, am ordonat scrisorile, le-am găsit pe cele care lipseau, am mai schimbat cuvinte pe ici-pe colo, am mai eliminat câte o propoziție, am aliniat, am pus cursive la cuvintele nemțești și am dat traducerea în subsol pentru cele rămase netraduse, am păstrat și am șters titluri, am marcat locul fiecăreia dintre scrisorile tale cu sigla magică „Freiburg“... Apoi, odată totul „trecut pe curat“, am citit – și m-am bucurat. Recitind întregul, te-am auzit parcă mai bine și mi s-a părut și mai adânc și mai subtil tot ce-mi spuneai. Și m-am gândit că mintea ta, în aceste scrisori, seamănă cu o plantă căreia îi dau pentru prima oară florile.

Ai să simți probabil și tu aceeași bucurie. Ai să vezi cum jumătate din drumul scrisorilor îl facem singuri și, când focul, întreținut mai cu seamă de arderea minții tale, pare să se stingă în intimul dialogului nostru, totul reîncepe și flacăra se înalță încă o dată, reaprinsă tot cu materia ideilor tale, dar de astă dată în văzul tuturor, în preambulul unui colocviu de fenomenologie. Retrezită astfel, ea se hrănește, în partea a doua a volumului, din provocarea lui Christian și din lungile mele scrisori către el.

Minunat e că din acest punct începe „intriga“. Mingea e aruncată în mijlocul terenului, se nasc spontan două echipe, noi suntem doi în echipă, Christian joacă singur, dar are, pare-se, o galerie în spate.

Între cine se joacă, de fapt, meciul?

Și care este miza lui? Fără să-i cunoaștem regulile,

ne-am pomenit jucându-ne „de-a fenomenologia“.

Ce joc formidabil! Unul care își caută regulile pe măsură ce avansează.

Nu știu care a fost nivelul jocului nostru. Continui să cred că majoritatea golurilor le-ai marcat tu. Eu ți-am dat, ca un „senior“ obosit, din când în când, câte-o pasă.

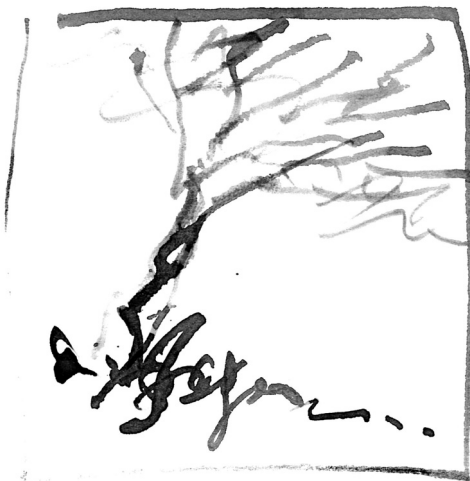
Acum tribunele s-au golit, iar noi, în studio, am rămas să montăm filmul meciului – nu avem mare lucru de tăiat –, pentru a-l pune la dispoziția altora care n-au asistat la el. Or fi câteva duzini de amatori? Depinde de noi, din acest moment, cât de repede îi vom da drumul în lume.

Te îmbrățișez, lectură plăcută! G.L.

Freiburg, 22 ianuarie 2011

Dragă Domnule Liiceanu,

Voiam să vă spun ce mult mă bucur că ați recuperat nu numai scrisorile reflexive, ci și pe cele mai personale. Epistolarul devine astfel o poveste, care cred că spune mai mult decât dialogul pe marginea unor idei și cărți. Sunt, în orice caz, oarecum surprins de felul în care se leagă totul. Însăși ideea publicării epistolarului pare că s-a ivit, într-o câtușă împotriva voinței noastre, datorită forței cu care această poveste avansează în legea ei proprie. În orice caz, ea se înscrie perfect pe firul problemei discutate:

*Ideea publicării epistolarului
pare că s-a ivit,
într-o câtușă împotriva voinței noastre,
datorită forței
cu care această poveste
avansează în legea ei proprie.*

raportul dintre viață, gândire și discurs (în particular scris). Publicarea epistolarului cred că împinge experimentul căutării unui discurs autentic la granița ultimă: ea merge chiar dincolo de discursul confesiv, în măsura în care depășește monologul și integrează, în țesătura unui text eterogen, mai multe discursuri și înregistrează polifonia întâlnirii mai multor voci.

Cu drag, Gabi

București, 4 august 2011

Gabi dragă,

Astăzi am încheiat prolegomenul la epistolarul nostru. Recitesc pentru ultima oară tot textul și fac ultime mici modificări. În câteva zile ți-l trimit în varianta definitivă (din punctul meu de vedere), cu rugămintea să dai *feu vert* cât poți de repede. (Cât poți de repede?)

Nu știu dacă, portretizându-te, am comis inexactități. De pildă, nu sunt sigur dacă purtai sau nu panglica de care vorbesc sau e vorba doar de o reproiecție și de o deplasare de imagine de la prea multele meciuri de tenis văzute la televizor. Oricum, textul meu, fiind tocmai scos din cup-tor, s-ar putea să necesite retușuri.

Nu mai știu nimic de tine. Dă-mi, rogu-te, o imagine sumară a amplasării tale în viață și în timp. Dar cel mai bine ar fi să te caut mâine seară la telefon.

Aș dori mult să scoatem *Epistolarul* la începutul lui octombrie.

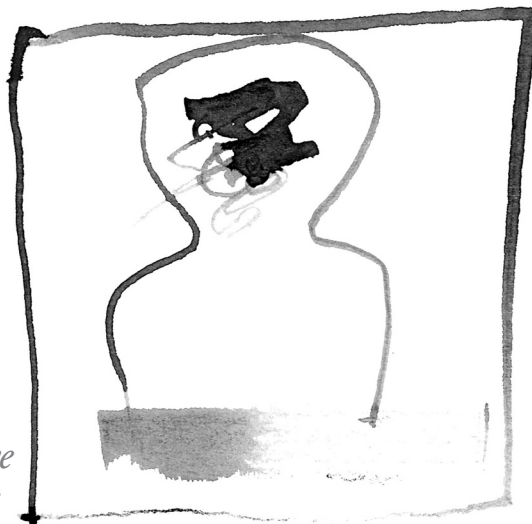
Cu tot dragul, G.L.

Freiburg, 6 august 2011

Dragă Domnule Liiceanu,

Nu sunt un bun vorbitor la telefon. Aș fi vrut să vă pot spune aseară, încă o dată și cu o nouă înțelegere, ce a însemnat pentru mine corespondența cu dumneavoastră. Ea a venit exact în momentul în care

*un mod de a gândi
și de a scrie
care să nu mă transforme,
pe nesimțite,
într-un lucrător la banda
rulantă a unei culturi
care se reproduce în neștire
fără a fi de folos nimănui*

aveam nevoie de ea, adică pe pragul decisiv al formării mele, atunci când încercam să închei parcursul meu academic și, în același timp, să mă înțeleg mai bine. Și o făceam căutând un mod de a gândi și de a scrie care să-mi fie propriu și să nu mă transforme, pe nesimțite, într-un lucrător la banda rulantă a unei culturi care se reproduce în neștire fără a fi de folos nimănui. Aveam atunci nevoie de călăuzirea cuiva care să mă asigure că sunt pe drumul cel bun, că sunt pregătit pentru căutarea pe care încerc să o întreprind și că, în același timp, direcția în care caut nu mă va pierde într-o rătăcire oarbă. Și mai aveam nevoie de cineva care să mă elibereze de falsele culpabilități pe care ți le insuflă, deopotrivă, propriul dresaj cultural și

*Oricine părăsește astfel
lumea rolurilor,
pentru a descoperi scenariul
unei vieți autentice,
rămâne singur.*

presiunea exercitată neîntrerupt din afară, de convenționalismul universului social și profesional în care te miști zi de zi. Oricine părăsește astfel lumea rolurilor, pentru a descoperi scenariul unei vieți autentice, rămâne singur. Deșertul acestei singurătăți, presărat de fantezmele ispititoare ale confortului pe care l-ai părăsit și de capcanele propriilor iluzii, este o experiență teribilă, pe care numai cel care a trăit-o o cunoaște cu adevărat. Mi-ați fost și rămâneți – în acest itinerariu care nu s-a încheiat, care poate nu se va încheia „niciodată“, el nefiind un segment izolat al vieții mele, ci întreaga curgere a ei – singurul călăuzitor și singurul însoțitor.

După încheierea doctoratului, mă străduiesc să merg mai departe, mai hotărât și mai consecvent pe acest drum. Orizontul în care sunt tentat să mă mișc are ca reper invitația dumneavoastră de a scrie ceva care să mă reprezinte cu adevărat. Disputele care au apărut după conferința dumneavoastră au terminat, de fapt, prin a mă ajuta, în măsura în care ele au

împins compromisurile mele și opacitatea câtorva din jur la limita insuportabilului. Pentru a putea căuta în continuare, liber și fără culpabilități artificiale, este vital pentru mine ca discuția să nu degenereze într-o înfruntare între oameni, ci să rămână una între idei, între gândire și inerție, între mine și mine.

Mă mai gândeam, ajunși la capăt de drum, că

ar merita să fie făcută cândva o morfologie

a întâlnirilor și însoțirilor formatoare

– însă nu una care să generalizeze și să ofere instrumentul unor superficiale subsumări tipologice, ci una care să individualizeze, ținând cont de toate deosebirile prilejuite de personalitatea protagoniștilor, de contextul istoric și cultural, de împrejurările biografice care le stimulează sau le inhibă creșterea firească. Poate că ar fi atunci mai potrivit să vorbim despre o istorie (sau despre o bio-grafie) a acestor întâlniri și însoțiri, una capabilă să le înțeleagă pe fiecare în parte în unicitatea lor, înainte de a le reduce la structuri, ierarhii și legități pretins universale.

Pentru Herder, întâlnirea decisivă cu Hamann în Königsberg s-a consumat în principal în câteva luni ale anului 1764, la fel cum pentru Goethe au fost suficiente câteva săptămâni de discuții intense cu Herder (pe care îl întâlnise întâmplător în Straßburg pe treptele hanului „Zum Geist“ în 1770) pentru a-i fi eliberată creativitatea. Ce fel de însoțitor a fost Husserl pentru Heidegger? Dar Nae Ionescu pentru „generația '27“? Cum a arătat discipolatul lui Eliade lângă Dasgupta, cum cel din ashramul himalayan? Cum s-a modulat însoțirea noiciană de la primii tineri care s-au strâns în jurul lui, trecând prin învățăceii mai mult sau mai puțin ocazionali care s-au perindat de-a lungul timpului, și până la fidelitatea maximă a cercului „clasic“ păltinișean? Aș vrea să știu prin ce metamorfoze a trebuit să treacă instituția tradițională a discipolatului pentru a putea supraviețui în lumea modernă.

Despre felul în care dumneavoastră ne-ați însoțit pe noi ca profesor v-am scris deja în câteva rânduri. Acum am simțit însă nevoia să vă mai spun

ceva despre felul în care m-ați însoțit pe mine, în ultimii trei ani, prin aceste scrisori. Fiind privat de șansa colegilor mei de a vă avea în preajmă în carne și oase, a trebuit să compensez absența dumneavoastră prin exploatarea la maxim a scrisului. Ceea ce am pierdut la nivelul experienței nemijlocite am recuperat la cel al unei întâlniri în „spațialitatea Dasein-ului“. Departele geografic s-a transformat miraculos în darul unei proximități neașteptate. A trebuit să ne retragem mai întâi fiecare din cotidianitatea unui împreună convențional în singurătatea propriilor experimente reflexive și stilistice, pentru a ne întâlni pe nepusă masă în utopia unui dialog autentic.

Firește că, în ceea ce mă privește, nu am ajuns de capul meu în acest loc, ci am încercat să combin propriile intuiții cu indiciile cartografice ale „surselor“. Acestea nu pot însă decât să repete sibilinic un mesaj care le-a fost încredințat de către un altul, și nu pot suplini rolul însoțitorului viu, capabil să interpreteze aici și acum aceste surse, să răspundă la întrebările și problemele tale și să devină, prin prezența sa responsivă, el însuși sursa acelei încrederi fără de care suntem cu toții literalmente pierduți. Așa se face că acest dialog epistolar a devenit pentru mine locul unei astfel de însoțiri și călăuziri în pustiul cețos al propriului posibil.

Convorbirea noastră nocturnă (simt nevoia să vă fac părtaș la această stranie coincidență) despre *Cuvântul înainte* pe care l-ați scris și care este de fapt gestul prin care „epistolarul nostru“ se rotunjește și se închide în el însuși, a sosit exact în clipa în care, în urmă cu 35 de ani, am văzut lumina zilei. Nu aș fi dat importanță acestei coincidențe, dacă ea n-ar fi devenit vizibilă pe fundalul lungii tăceri din ultimele luni. Revenirea dumneavoastră neașteptată a părut a se produce după un scenariu pus la punct în culisele nevăzute ale existențelor noastre, dăruindu-mi, fără ca vreunul dintre noi să o știe și să o aștepte, singurul lucru de care aveam nevoie. Mi-ar face

*Departele geografic
s-a transformat
miraculos în darul
unei proximități
neașteptate.*

*Așa se face că
acest dialog epistolar
a devenit pentru mine
locul unei astfel de însoțiri
și călăuziri
în pustiul cețos
al propriului posibil.*

bine să vă știu și de acum încolo, din îndepărtata dumneavoastră proximitate, alături în căutările mele și să pot conta, din când în când, pe câte un semn călăuzitor prin acest pustiu la capătul căruia presimt palpitul unei alte vieți, al vieții pure și simple.

Cu drag, Gabi

București, 8 august 2011

Gabi dragă,

Tu ești, în mod evident, căzut din pomul de Crăciun. Scrisoarea pe care mi-ai scris-o ieri va încheia, cu voia ta, epistolarul nostru. Fă-mi, rogu-te, credit că am înțeles totul, că nu am citit nimic greșit, că am priceput sensul amărăciunii și al dezamăgirilor tale. Dar poate că acum a venit timpul să lași toate angoasele deoparte.

Discuția noastră nocturnă mi-a fost tare utilă. Ratam în *Cuvântul înainte* ceva esențial. Vei vedea, sper, mâine, despre ce e vorba, când îți voi trimite textul completat și revizuit în lumina obiecțiilor tale.

Cele „Câteva cuvinte” pe care mi le-ai scris de ziua ta m-au uns la suflet. De fapt,

*ce lucru simplu am vrut
să le spunem noi „atunci”:*

că totul trebuie să înceapă, desigur, prin transpirație și prin dobândirea unui anumit profesionalism „de rutină”; prin „game zilnice”, cum îi plăcea lui Noica să spună. Dar că, în cele din urmă, e de dorit să nu rămâi – cu formularea ta inspirată – „la banda rulantă a unei culturi care se reproduce în neștire fără a fi de folos nimănui”. Și că e bine să încerci, la un moment dat al vieții (fiecare își simte – dacă e *bine dispus* să îl simtă – „momentul”), „să părăsești lumea rolurilor pentru a descoperi scenariul unei vieți autentice”, chiar cu prețul de a rămâne singur. Câțiva dintre cei mari (Schopenhauer, Nietzsche, Cioran) așa au făcut.

Numai că lucrul acesta trebuie făcut cu un anume simț al realismului, fără pripeală și, poate, treptat. Nu îți mai reproșa „ambiguitatea”. Bursele nu se dau contra unei semnături prin care îți declini libertatea de a gândi. Felul în care urmează să te achiți de ele nu-l standardizează decât proștii. De bursa mizeră pe care mi-a plătit-o statul român vreme de 25 de ani ca „cercetător științific” la un institut al Academiei m-am achitat în primul rând nu prin „lucrările de plan” pe care le predam la sfârșitul anului, ci mai degrabă prin cele două sute și ceva de pagini ale *Jurnalului de la Păltiniș*. Și le sunt recunoscător „celor de-atunci” că mi-au dat prilejul (eram oarecum liber de program) de a-mi trăi aventura până la capăt și de a o prelucra după cum am crezut de cuviință. Nu am simțit niciodată că, trăind așa cum am trăit, aș fi trăit „ambiguu”. O „bursă” trebuie totdeauna să accepți tocmai ca să poți da cândva ce ai de dat, altfel decât la „banda rulantă”. Cioran, de pildă, a acceptat-o de la Simone Boué de-a lungul întregii vieți...

Sunt fericit ca mă distribui, în ce te privește, în rolul de însoțitor. Nu știu ce-am făcut ca s-o merit, dar pesemne că, dacă tu așa simți, așa trebuie să fie. Nu-i poți răspunde unui om care-ți spune că-i e cald că minte. Recunosc că setul de coincidențe pe care l-ai trăit în zilele din urmă este tulburător. Din păcate, nu vom ști niciodată să pătrundem în culisele acestor uluitoare „montaje”. Dar

e tare bine să simți din când în când

adierea unei asistări din înalt.

Și, pentru că m-ai introdus și pe mine în misterul coincidențelor pe care le-ai trăit de ziua ta, ziua „Schimbării la Față“, nu-mi rămâne decât să-ți urez „schimbare la față!“ și să te îmbrățișez. G.L.

*Cum ar putea filozofia,
care,
consumată fără prescripție,
mă tem că
i-a îmbolnăvit pe mulți,
să recupereze vocația ei
terapeutică?*

TITLUL

Freiburg, 18 august 2011

Dragă Domnule Liiceanu,

Cred că Blaga a scris pe undeva aceste cuvinte: „O boală învinsă ți se pare orice carte“. Dar cui spun eu asta? De mai mulți ani mă preocupă această idee: cum ar putea filozofia, care, consumată fără prescripție, mă tem că i-a îmbolnăvit pe mulți, să recupereze vocația ei terapeutică?

Cum bine știți, am îndoielile mele în privința eficacității de profunzime a unui tratament filozofic administrat, de la distanță și în mod public, exclusiv prin intermediul lecturii. Presupoziția fundamentală a publicării (suficient de paradoxale, să recunoaștem) a epistolarului nostru pare a fi tocmai convingerea că în el s-ar putea ascunde un leac pe care cititorul va fi nevoit să și-l aplice singur (*Anwendung*⁶² rămâne, în fond, un concept hermeneutic esențial). Dacă așa stau lucrurile, atunci cred că este important ca titlul să conțină o indicație clară spre ajutorul celor aflați, ca și noi, în suferință și în căutare de leacuri.

⁶² Aplicare. (*germ.*)

Recitind, pentru a câta oară?, neverosimile dumneavoastră scrisori către Christian, mi-am spus: aici se află un „tratament“ al filozofiei așa cum nu l-am întâlnit nicăieri în lecturile mele și care ar prinde tare bine deopotrivă tânărului aflat la început de drum, filozofului de meserie și oricărui om care, venind dinspre o disciplină sau dinspre o profesie sau alta, încearcă să se dămirească cu privire la rostul filozofiei în viață și în lume. Ceea ce dumneavoastră numiți la un moment dat „infantilizare“ este, în realitate, rezultatul efortului suprem – de care, știm prea bine, sunt în stare cei mai puțini – de a extrage din pietrele conceptuale ale discursului filozofic tradițional și al istoriei lui un elixir tămăduitor.

Epistolar fenomenologic este un titlu fermecător în simplitatea lui. Mă tem însă că el poartă încă marca acelui ezoterism pe care încercăm să-l depășim. Nu îmi este deloc clar cum am putea rezolva problema. Cred însă că merită să ne gândim puțin la felul cum am putea să facem ca cineva care nu știe nimic despre „fenomenologie“ să înțeleagă din prima, văzând titlul cărții, că

aici este vorba despre o lecție pe viu de filozofie,
una care, fără să ignore exigențele academice ale disciplinei, ci confrun-
tându-se cu ele, încearcă din răspuțeri, fără a renunța la o reflecție istorică
și exegetică, ci, dimpotrivă, asumându-și-le până la capăt, să ia în serios
miza originară a gândirii filozofice și
viața aceasta concretă a lui „eu, tu, noi“, care ar trebui,
totuși, să rămână prima și ultima noastră „grijă“.

Cu drag, Gabi

București, 18 august 2011

Gabi dragă,

Gândindu-mă la noi doi recitind cuminți aceste pagini pentru tipar, mi-a venit în minte o formidabilă definiție a lui Noica: „Șenila este mer-sul cu drum cu tot“. Și, ca de atâtea ori în aceste pagini (care se întind ca un covor în urma noastră și care, totodată, s-au făcut ghem în noi), ai pus degetul pe rană. Într-adevăr: poate oare miezul cald al epistolelor noastre să intre-n lume în carapacea de oțel a cuvântului „fenomenologie“?

Întâi mi-a venit să-ți răspund: „Păi cine nu știe ce-nseamnă «feno-menologie» are ocazia să afle acum!“ Sau: „Dar ce, noi știm?“ Apoi mi-a venit în minte o poveste a lui Cioran despre un amic al lor (Ștefan Teodorescu?) care în conversațiile aprinse de la cafenea nu avea prea multe de spus, dar care, din când în când, în toiul discuției, ieșea din tăcere lăsând să cadă câte un cuvânt „greu“: „Transcendental!“ Sau: „Fenomenologie!“ O clipă se făcea liniște, iar doamnele prezente la masă sau nefilozofii din grup își întorceau privirile spre amic plini de admirație.

*Poate oare
miezul cald al epistolelor noastre
să intre-n lume*

*în carapacea de oțel
a cuvântului*

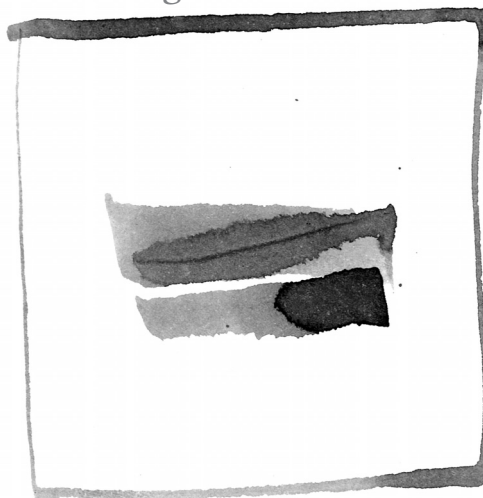
F E N O M E N O L O G I E ?

Cum ziceam, ai dreptate, pentru că noi nu vrem, nu-i așa?, să luăm cuiva piuitul cu cel mai gongoric cuvânt al filozofiei. Și-atunci ce-i de făcut? Iată ce-ți propun.

Mi-am amintit brusc de una dintre scrisorile tale în care te lamentai cum că tu, plecat de aici de-atâta amar de vreme, ai ratat – spre deosebire de preafericiții tăi cogeneri, fenomenologii autohtoni – plăcerea de a primi din parte-mi „palme Zen“ și „pumni moromețieni“. Soluția, atunci, e simplă. Dacă vrei să se înțeleagă că „aici este vorba despre o lecție pe viu de filozofie“ – și, în plus, una în jurul căreia s-a produs întâlnirea noastră – îți propun să renunțăm la vechiul titlu, cu simplitatea lui ezoterică, și să preferăm misterul titlului următor: *O întâlnire în jurul unei palme Zen*. Căci, până la urmă, cu toții ne putem întâlni în jurul unui lucru atât de inefabil –

Palma Zen

– *un ingredient paideic
extrem-oriental
pentru întreținerea
stării de veghe.*

și, totodată, atât de bine conturat în inefabilul său – precum „o palmă Zen“. Iar

*„palma Zen“ nu este unul dintre noi care o trage
(în nici un caz eu, pentru că nu am veleități de maestru în nici o direcție),
ci este mai degrabă una pe care am primit-o cu toții,*

fără să știm prea bine cum și de la cine. Despre ea nu putem spune decât că e un ingredient paideic extrem-oriental pentru întreținerea stării de veghe.

Și totuși cine ne-a pălmuit atât de profitabil? Pentru că la începutul acestor rânduri îți pomeneam despre Noica, am să închei tot cu o poveste a lui. Plănuia să scrie în final, după cum poate știi, o *Carte a arheilor*. Cuvântul „arheu“ îl luase de la Eminescu. Arheul este configurația ideală (ceva de genul *daimon*-ului plotinian) sub care fiecare dintre noi ne așezăm din clipa în care, intrând într-un rol social (o profesiune, de pildă), îl jucăm în fața celorlalți. De pildă,

*când un actor joacă prost sau se împiedică și cade pe
scenă, el jignește, spune Eminescu, arheul actoriei.*

Când un profesor predă fără har, el jignește arheul educației. Toții politicienii lumii de azi – și mai abitir cei de la noi – își joacă rolul atât de prost, încât jignesc clipă de clipă, aducând o țară în impas, arheul politicianului.

Iar „*palma Zen*“ pesemne că noi
*am încasat-o chiar de la „arheul filozofiei“, pe care,
de atâta amar de vreme,*

*îl jignim și umilim în fel și chip cu suficiența,
trădările și certitudinile noastre tâmp.*

Dar important este că palma asta ne-a prilejuit întâlnirea și că ne dă poate o șansă să nu adormim de tot.

E tare târziu. *Good night, sweet phenomenologist!*

Sumar

<i>Cuvânt înainte</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	12
PROLOG Mesaj găsit într-o sticlă	
<i>Un semn de viață</i> (Freiburg, 20 august 2008)	17
București, 27 august 2008	19
Freiburg, 29 august 2008	20
Freiburg, 13 septembrie 2008	23
Freiburg, 20 noiembrie 2008	23
PARTEA I Călătorie în jurul lumii ideilor	
Freiburg, 23 decembrie 2008	27
<i>În ziua a treia de Crăciun</i> (București, 27 decembrie 2008)	29
Freiburg, 15 ianuarie 2009	32
<i>Revenire</i> (București, 2 februarie 2009)	40
Freiburg, 15 februarie 2009	44
<i>Îndepărtări și reveniri</i> (Freiburg, 15 februarie 2009, duminica Fiului risipitor)	45
Sibiu, 17 februarie 2009	61
Freiburg, 18–20 februarie 2009	72
București, 26 februarie 2009	83
<i>La marginea junglei</i> (Freiburg, 27 februarie 2009)	85
PARTEA A II-A Arca lui Noe și corăbiile venețiene	
<i>Câteva gânduri</i> (Freiburg, 13 mai 2009)	89
București, 27 iunie 2009	93
Freiburg, 29 iunie 2009	93
Freiburg, 23 septembrie 2009	94
București, 30 septembrie 2009	95
Freiburg, 1 octombrie 2009	96
<i>Gânduri forestiere</i> (Freiburg, 18 decembrie 2009)	97

București, 31 decembrie 2009	99
<i>Dinozauri, păsări, euglene și arca lui Noe</i> (Freiburg, 3 ianuarie 2010)	99
<i>Către Euglena vibratilis</i> (București, 15 ianuarie 2010)	102
<i>Wozu Shakespeare?</i> (Freiburg, 18 ianuarie 2010)	103
<i>Dazu Shakespeare</i> (București, 19 ianuarie 2010)	104
<i>Unterwegs zu Shakespeare</i> (Freiburg, 19 ianuarie 2010)	116
București, 19 ianuarie 2010	117
Freiburg, 19 ianuarie 2010	118
București, 10 februarie 2010	125
Freiburg, 14 februarie 2010	125
București, 14 februarie 2010	125
Freiburg, 15 februarie 2010	126
București, 18 februarie 2010	127
București, 23 februarie 2010	127
Freiburg, 2 martie 2010	129
<i>Doctorat</i> (Freiburg, 8 martie 2010)	129
„ <i>Lucidizator</i> “ (București, 12 martie 2010)	131
Freiburg, 15 martie 2010	133
Freiburg, 30 aprilie 2010	135
București, 3 mai 2010	135
Freiburg, 5 mai 2010	136
<i>Întâlnirea cu întâlnirea</i> (Freiburg, 2 iulie 2010)	137
București, 4 iulie 2010	138
<i>Re-Întâlnirea</i> (Freiburg, 5 iulie 2010)	138
București, 6 iulie 2010	140
Freiburg, 9 iulie 2010	142
PARTEA A III-A Salt mortal în ograda filozofiei	
<i>Ce înseamnă „a face fenomenologie“?</i> (București, 21 octombrie 2010)	147
Freiburg, 21 octombrie 2010	161
Freiburg, 23 octombrie 2010	162
<i>Prin pădurea din Günterstal</i> (Freiburg, 23 octombrie 2010)	162
<i>Din Cotroceni</i> (București, 23 octombrie 2010)	163
Freiburg, 23 octombrie 2010	164
<i>Riscul unei neînțelegeri</i> (Freiburg, 23 octombrie 2010)	166
Freiburg, 19 aprilie 2010	169

<i>Christian Ferencz-Flatz către Gabriel Liiceanu</i>	
(București, 24 octombrie 2010)	173
Freiburg, 24 octombrie 2010	179
București, 25 octombrie 2010	180
Freiburg, 25 octombrie 2010	180
<i>7 salturi spectaculoase (Ur-sprünge) de avangardism fenomenologic</i>	
(Freiburg, 26 octombrie 2010)	181
București, 27 octombrie 2010	185
<i>Gabriel Liiceanu către Christian Ferencz-Flatz</i> (19 octombrie 2010)	185
<i>Câteva întrebări</i> (Freiburg, 28 octombrie 2010)	198
<i>Înainte de plecare</i> (Freiburg, 28 octombrie 2010)	201
<i>Christian Ferencz-Flatz către Gabriel Liiceanu</i>	
(București, 31 octombrie 2010)	202
Freiburg, 16 noiembrie 2010	213
<i>Cartea</i> (București, 19 noiembrie 2010)	215
Freiburg, 20 noiembrie 2010	216
<i>A spune lucrurilor pe nume</i> (Freiburg, 30 noiembrie 2010)	216
<i>Post scriptum. Christian Ferencz-Flatz către Gabriel Liiceanu</i>	
(București, 14 decembrie 2010)	217
<i>La sfârșitul unui an bun</i> (Sibiu, 25 decembrie 2010)	219
Sibiu, 27 decembrie 2010	219
<i>Gabriel Liiceanu către Christian Ferencz-Flatz</i>	
(Sibiu, 13 noiembrie 2010)	220
Freiburg, 28 decembrie 2010	240
EPILOG Pentru o morfologie a însoțirilor formatoare	
<i>La prima lectură a epistolarului</i> (București, 16 ianuarie 2011)	243
Freiburg, 22 ianuarie 2011	245
București, 4 august 2011	246
<i>Câteva cuvinte de Schimbarea la Față</i> (Freiburg, 6 august 2011)	247
București, 8 august 2011	251
<i>Titlul</i> (Freiburg, 18 august 2011)	253
<i>Palma Zen</i> (București, 18 august 2011)	255
ADDENDA	
Ileana Borșun către Gabriel Liiceanu (București, 21 octombrie 2010)	261
Gabriel Liiceanu către Ileana Borșun (București, 22 octombrie 2010)	263
„Neguțătorul“ <i>Shylock</i> , Ileana Borșun	264